Factsheet impact corona op Zaanstad en specifiek vijf wijken

18-2-2021

Samenstelling: Team Onderzoek & Statistiek Zaanstad

Inleiding

In dit factsheet zijn op een aantal thema's cijfers en trends bij elkaar gebracht die pogen iets te laten zien over de impact van inmiddels bijna een jaar corona op deze onderwerpen, voor zo ver mogelijk en/of al zichtbaar in cijfers. De cijfers worden weergegeven voor heel Zaanstad en (soms samengevat tot één gebied) voor een vijftal Zaanse wijken die in de Leefbaarometer als sociaal-economisch zwakker worden aangemerkt (Kogerveldwijk, Pelders/Hoornseveld, Rosmolenwijk, Poelenburg en Zaandam Zuid: samen aangeduid als "Zaandam Oost").

Een opmerking: bij zo recent terugkijken kunnen kwalitatieve signalen mogelijk meer inzicht geven dan kwantitatieve cijfers omdat die ten eerste nu beperkt beschikbaar zijn en ten tweede de al wel beschikbare cijfers kunnen helpen verduidelijken en interpreteren. Dit factsheet beperkt zich vooral tot de nu beschikbare cijfers en conclusies die daar nu uit kunnen worden getrokken.

Inhoud

1 Samenvatting 2
2 Armoede/werkloosheid 3
3 Gezondheid 7
4 Criminaliteit 10
5 Schooluitval 13
6 Jongerenloket 15
7 Huisvesting 17

1 Samenvatting

Aanleiding voor dit factsheet is in eerste instantie een vraag van RTL4 nieuws over hoe het gaat in Zaanse kwetsbare wijken in tijden van corona, op basis van kwantitatieve gegevens. Daarnaast is deze informatie ook bruikbaar voor andere doeleinden.

De vragen die RTL4 stelt zijn: gaat het nu beter of slechter dan één jaar geleden, wat zijn de grootste in het oog springende problemen op een aantal thema's (zie inhoudsopgave), en kan dit onderbouwd worden?

In de volgende hoofdstukken worden per thema cijfers weergegeven, voorzien van een korte conclusie en soms interpretatie. Op basis daarvan kan het volgende worden gezegd, bij vergelijking a. in de tijd en b. relatief (vijf kwetsbare wijken t.o.v. Zaanstad):

Slechter:

- WW (in de tijd en relatief t.o.v. heel Zaanstad)
- Aanvragen bijstand (in de tijd en relatief t.o.v. heel Zaanstad)
- Aanvragen TOZO-regelingen (deels in de tijd en relatief t.o.v. heel Zaanstad)
- Jongerenloket (in de tijd en relatief t.o.v. heel Zaanstad)
- Corona, % positieve testen (relatief t.o.v. heel Zaanstad)
- Corona, % besmette inwoners (relatief voor twee wijken t.o.v. heel Zaanstad, tot 23 december)

Neutraal (geen duidelijke ontwikkeling):

- Jeugdzorg
- Wmo
- Huisvesting (volgens corporaties in de vijf wijken geen andere ontwikkelingen dan elders)

Zichtbare ontwikkeling, maar nu niet goed te interpreteren als "slechter" of "beter", indien gerelateerd aan corona:

- Verzuim leerlingen (betreft een daling, die verklaarbaar lijkt door aangepast beleid/aanpak bij scholen en de afdeling leerplicht en in gedrag van een deel van ouders van leerlingen).
- Criminaliteit: in de tijd van 2019 op 2020 en voor 5 wijken relatief t.o.v. heel Zaanstad. Echter: niet in maandcijfers, jan/febr 2020 liggen t.o.v. overige maanden in dat jaar niet duidelijk hoger of lager), wat aangeeft dat ontwikkeling al vóór corona lijkt te zijn ingezet.

2 Armoede/werkloosheid

Cijfers van het CBS (tabel 1: december 2019, maart 2020 en juni 2020) laten het volgende zien:

- Het aantal WW-uitkeringen loopt op. In percentages (dec 2019 – juni 2020) gaat dat in de 5 kwetsbare wijken harder dan in heel Zaanstad.
- Het aantal bijstandsuitkeringen is in de CBS-cijfers over 2020 vooralsnog vrijwel stabiel.
- Interpretatie: het is logisch dat in de tijd eerst een stijging in WW-uitkeringen te zien is, bijstand volgt in principe pas na een recht op WW (of een van de corona-regelingen).

Eigen Zaanse cijfers laten het volgende zien over bijstandsuitkeringen:

- Een hoger percentage aanvragen voor bijstand in de leeftijd 18-65 jaar in de 5 wijken dan in heel Zaanstad over alle opgenomen maanden, met een relatief grotere toename in de vijf wijken vanaf maart 2020 (figuur 1a).
- Een toename in het absolute aantal aanvragen voor bijstandsuitkeringen in de 5 kwetsbare wijken met 106% (december ten opzichte van januari), met een piek in maart-april, dan een daling en een gestage toename na augustus (figuur 1b).
- Een toename in het absolute aantal aanvragen voor bijstandsuitkeringen in Zaanstad met 73% (december ten opzichte van januari), dan een daling en een gestage toename na juni (figuur 1c).
- Voor zowel heel Zaanstad als voor de 5 wijken is het aantal aanvragen voor bijstandsuitkeringen in 2020 hoger dan in 2019 (grafiek niet opgenomen).

Eigen Zaanse cijfers laten het volgende zien over TOZO-regelingen:

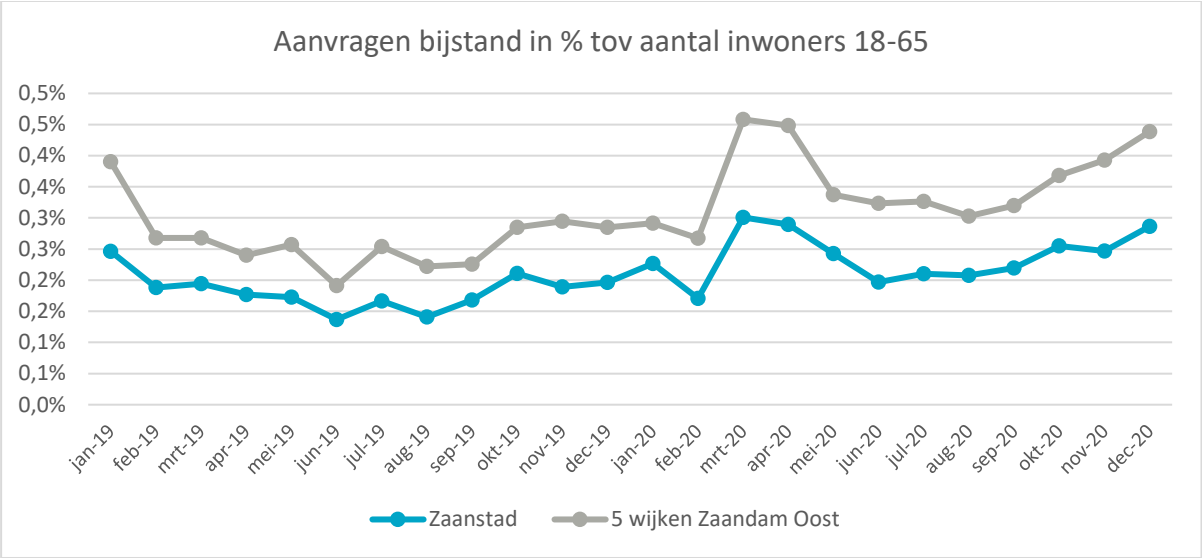
- Een hoger percentage aanvragen voor TOZO-regelingen in de leeftijd 18-65 jaar in de 5 wijken dan in heel Zaanstad over alle opgenomen maanden, met een relatief grotere toename in de vijf wijken in “piekmaanden” waarin de verschillende regelingen van start gingen (figuur 1a).
- In de 5 wijken is over heel 2020 32% van alle regelingen aangevraagd (figuur 2b en 2c). In deze wijken woont 29% van de totale Zaanse bevolking van 18-65 jaar.

Tabel 1: personen met een uitkering; per soort uitkering wijk 2019/2020

Onderwerp	WW (werkloosheidsuitkering)				Bijstandsuitkering		
Perioden	2019 dec.	2020 maart*	2020 juni*	Verand-ering	2019 december	2020 maart*	2020 juni*
Wijken en buurten	aantal	aantal	aantal	in %	aantal	aantal	aantal
Zaanstad	*1990*	*2270*	*2680*	*35%*	*3790*	*3800*	*3890*
Wijk 11 Zaandam Zuid	180	230	270	50%	460	470	470
Wijk 12 Poelenburg	120	150	180	50%	470	470	480
Wijk 13 Pelders- en Hoornseveld	130	150	180	38%	520	510	520
Wijk 14 Rosmolenwijk	110	130	150	36%	320	320	330
Wijk 15 Kogerveldwijk	60	80	100	67%	230	230	230

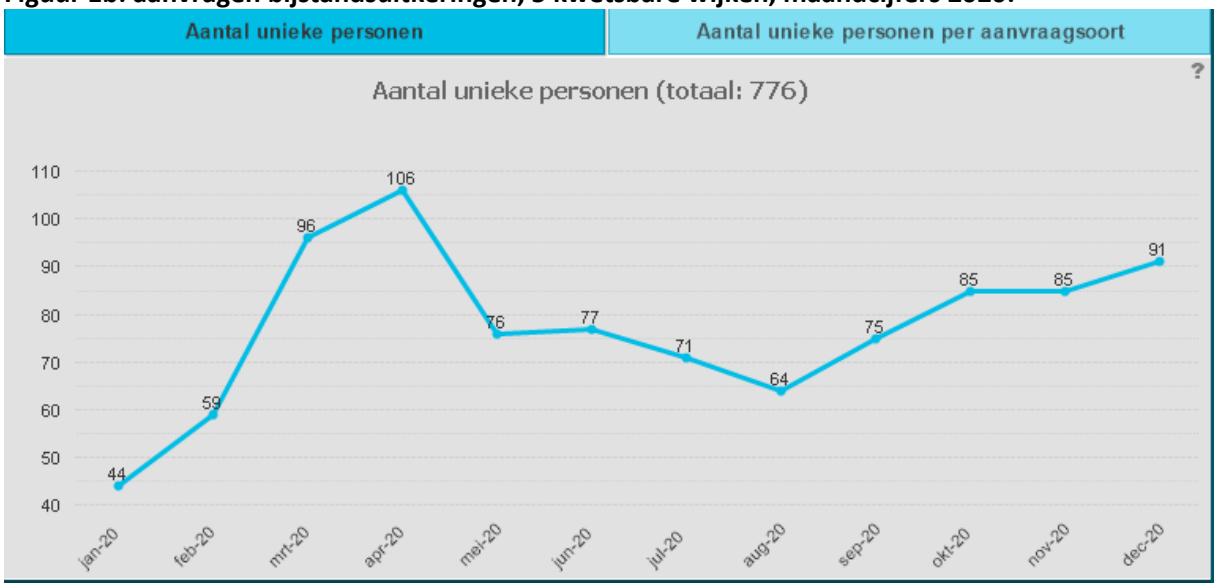
* voorlopige cijfers
Bron: CBS, bewerking O&S Zaanstad

Figuur 1a

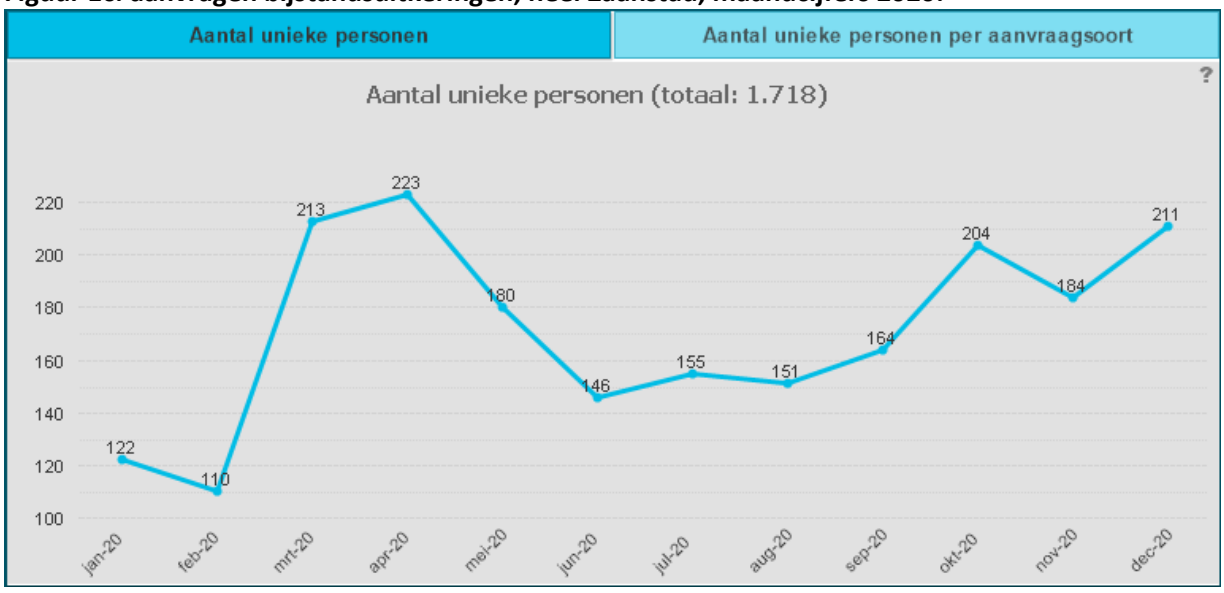
Bron: dashboards gemeente Zaanstad, bewerking O&S Zaanstad

Figuur 1b: aanvragen bijstandsuitkeringen, 5 kwetsbare wijken, maandcijfers 2020:

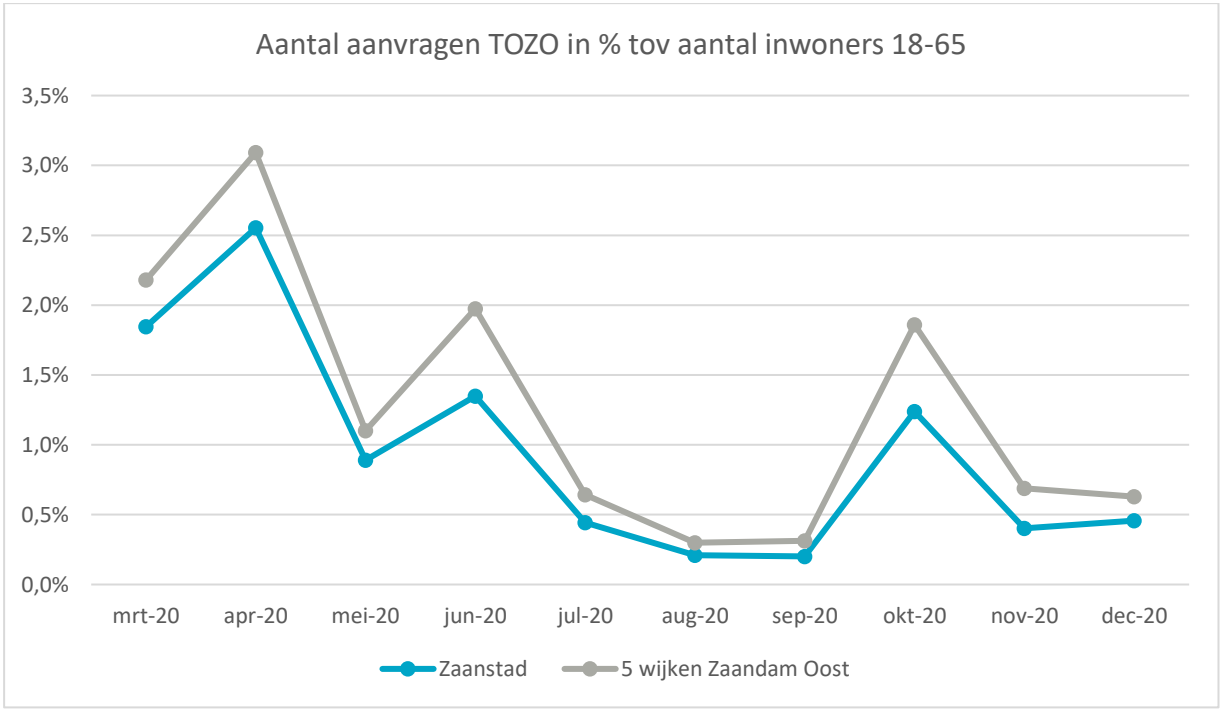
Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 1c: aanvragen bijstandsuitkeringen, heel Zaanstad, maandcijfers 2020:

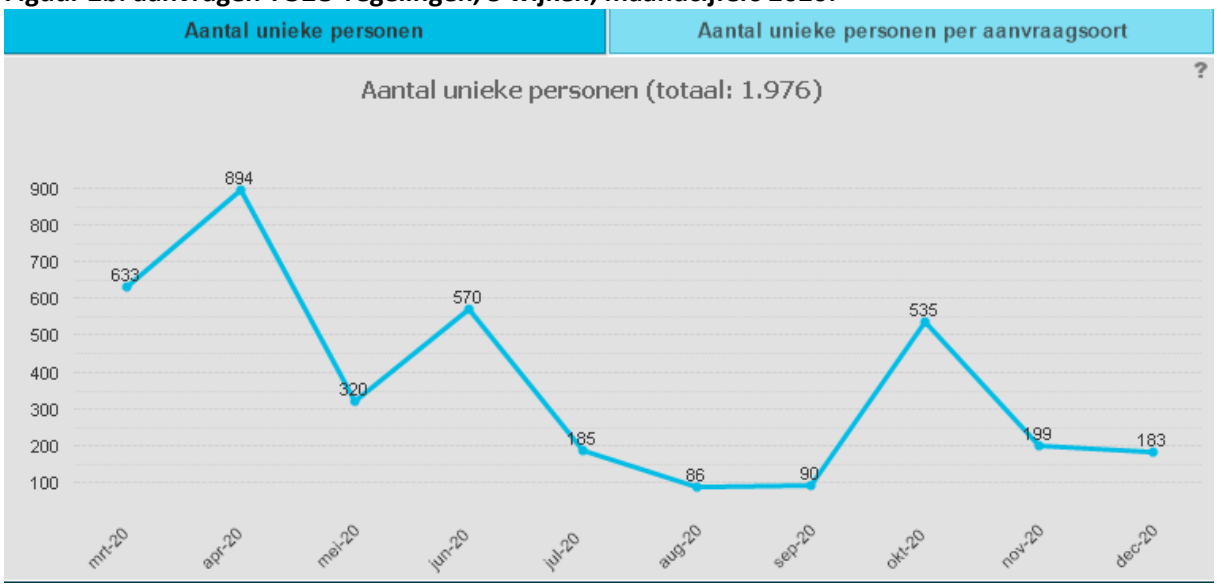
Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 2a

Bron: dashboards gemeente Zaanstad, bewerking O&S Zaanstad

Figuur 2b: aanvragen TOZO-regelingen, 5 wijken, maandcijfers 2020:

Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 2c: aanvragen TOZO-regelingen, heel Zaanstad, maandcijfers 2020:

Bron: dashboards gemeente Zaanstad

3 Gezondheid

Corona (tabel 2a en 2b):

- Het percentage positief geteste inwoners (t.o.v. het aantal testen) ligt in de 5 kwetsbare wijken voor vrijwel alle beschikbare perioden hoger dan in Zaanstad als geheel (met uitzondering van Kogerveldwijk en Rosmolenwijk in de laatst beschikbare periode).
- Het percentage besmettingen ligt in Poelenburg en Pelders/Hoornseveld tot 23 december hoger dan in Zaanstad als geheel. Na 23 december liggen deze wijken op gelijke hoogte met Zaanstad.

Jeugdzorg (figuur 3a en 3b):

- De instroom in jeugdzorg (aantal personen) in de 5 wijken laat in de loop van 2020 geen duidelijke trend zien.
- De instroom in jeugdzorg (aantal personen) in Zaanstad laat in de loop van 2020 geen duidelijke trend zien.
- Instroomcijfers zijn in heel 2020 in aantallen vergelijkbaar met 2019.

WMO (figuur 4a en 4b):

- De instroom in WMO (aantal personen) in de 5 wijken laat in de loop van 2020 geen duidelijke trend zien.
- De instroom in WMO (aantal personen) in Zaanstad laat in de loop van 2020 geen duidelijke trend zien.
- Instroomcijfers zijn in heel 2020 in aantallen iets lager dan in 2019.

Algemene opmerkingen:

- De cijfers Jeugdzorg/WMO van de maand januari laten vooral administratieve correcties zien.
- In december is in alle grafieken Jeugdzorg/WMO het laagste maandaantal zichtbaar. Het is nu nog niet helder of dit aan een administratief effect ligt of mogelijk aan het ingaan van de “strenge” lockdown.

Tabel 2a: Corona: % positief getesten

	Percentage afgenomen testen bij de GGD teststraten tov aantal inwoners	Percentage positief getest in de GGD-teststraten ten opzichte van het totaal aantal afgenomen testen		
Peildatum	23 dec t/m 19 jan	23 dec t/m 19 jan	19 nov t/m dec	21 okt t/m 18 nov
Zaanstad	**6**	**14,4**	**13,3**	**18,2**
Zaandam-Zuid	5,6	16,3	13,7	18,6
Poelenburg	4,5	19,7	21,1	27,3
Rosmolenwijk	4,5	9,4	14,1	20,5
Kogerveldwijk	4,7	14,1	15,1	26,7
Peldersveld en Hoornseveld	5,1	17,4	21,9	25,2

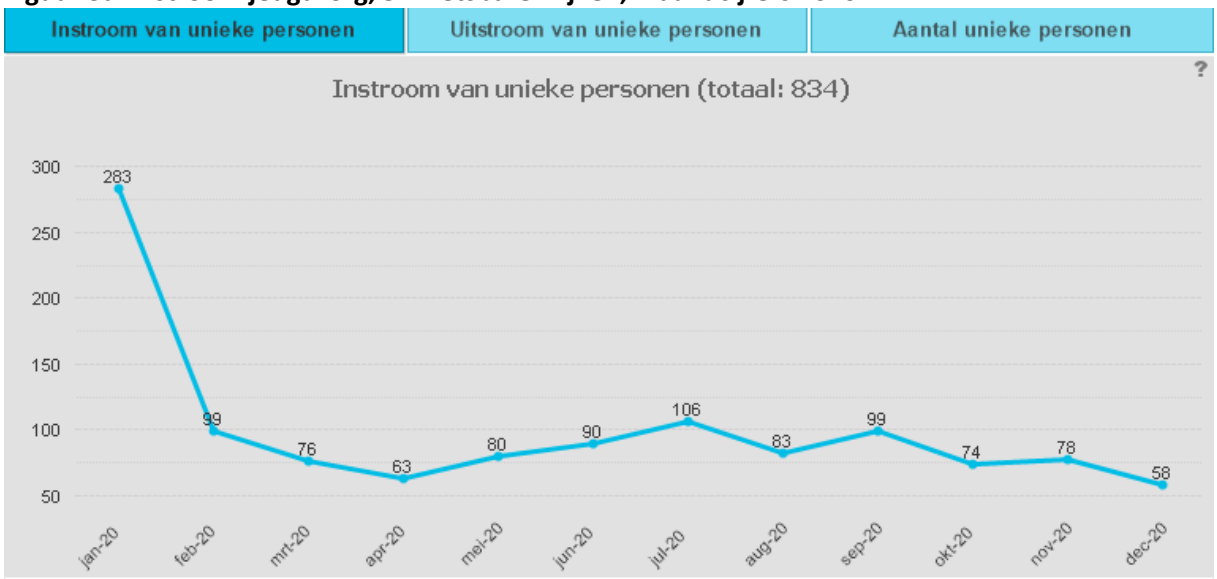
Bron: GGD Zaanstreek-Waterland, Coronit

Tabel 2b: Corona: % besmettingen

	Percentage bij GGD gemelde COVID-19 besmettingen t.o.v. aantal inwoners			
Peildatum	23 dec t/m 19 jan	25 nov t/m 22 dec	28 okt t/m 24 nov	alle perioden
Zaanstad	**1,0%**	**1,4%**	**1,3%**	**3,7%**
Zaandam-Zuid	1,0%	1,2%	1,4%	3,6%
Poelenburg	1,0%	1,5%	1,7%	4,3%
Rosmolenwijk	0,5%	1,3%	1,4%	3,3%
Kogerveldwijk	0,8%	1,4%	1,6%	3,7%
Peldersveld en Hoornseveld	1,0%	1,6%	1,6%	4,2%

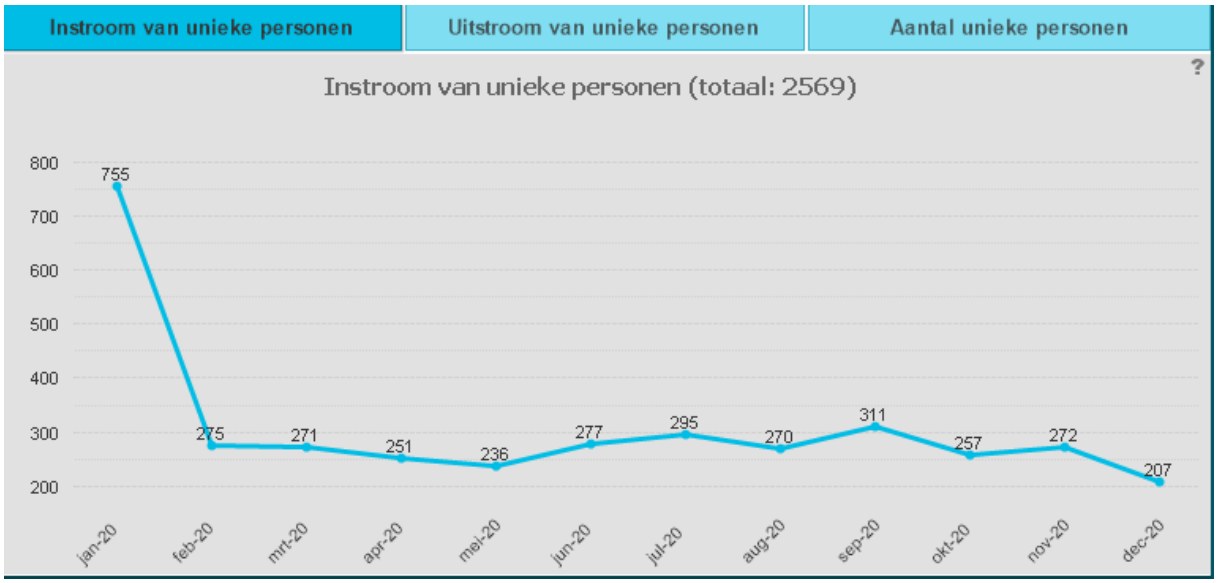
Bron: GGD Zaanstreek-Waterland, HPZone

Figuur 3a: instroom jeugdzorg, 5 kwetsbare wijken, maandcijfers 2020:

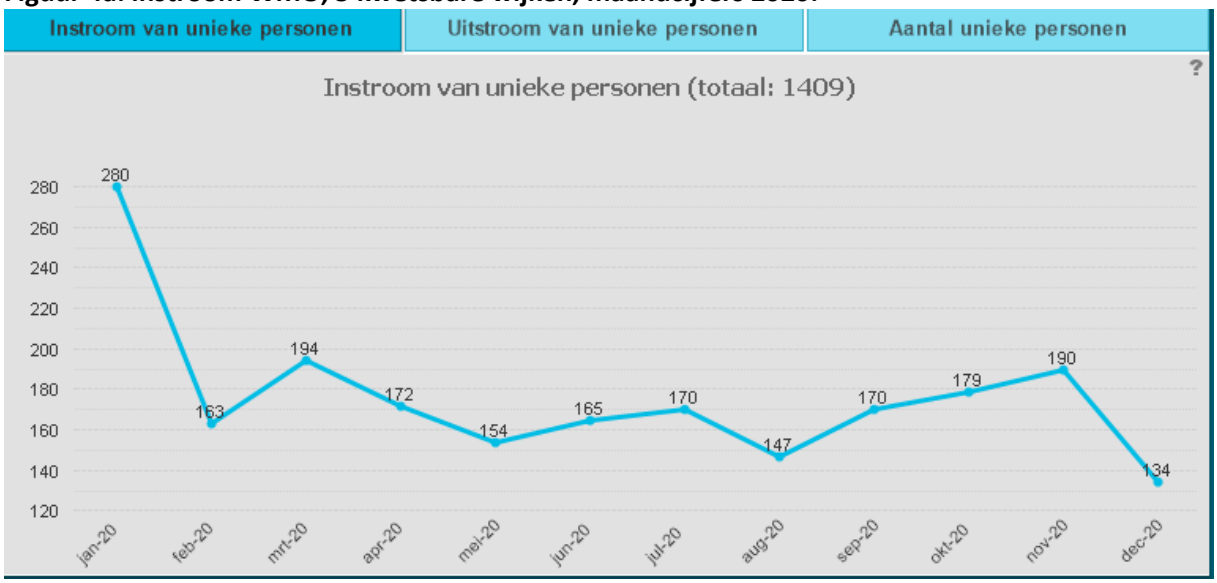
NB: januari betreft voor een groot deel administratieve correcties
Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 3b: instroom jeugdzorg, Zaanstad, maandcijfers 2020:

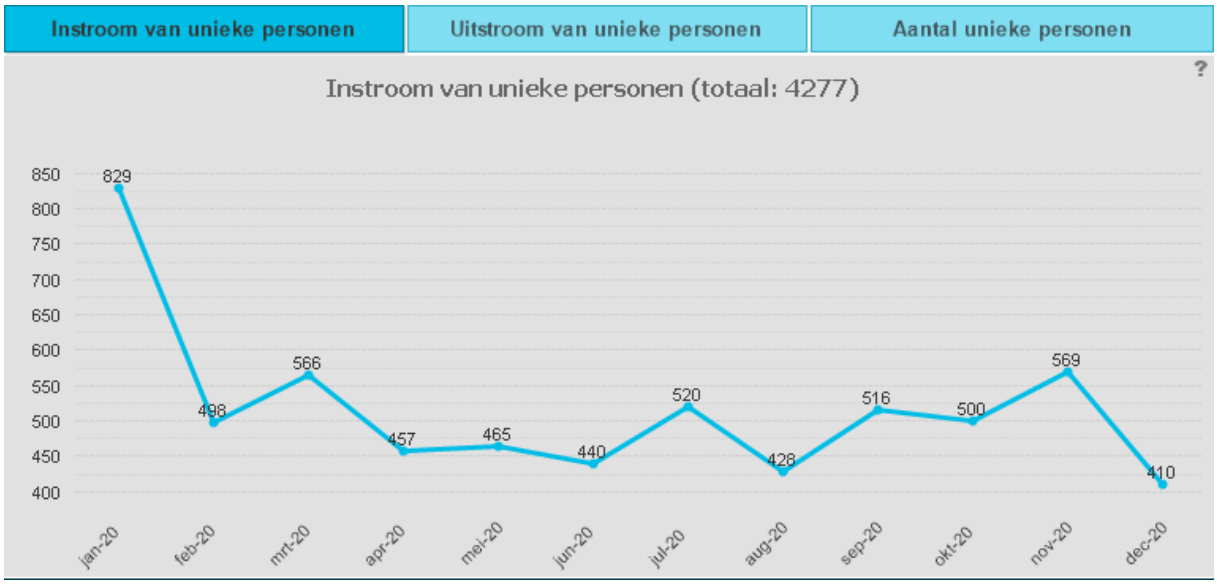
NB: januari betreft voor een groot deel administratieve correcties
Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 4a: instroom WMO, 5 kwetsbare wijken, maandcijfers 2020:

NB: januari betreft voor een groot deel administratieve correcties
Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 4b: instroom WMO, Zaanstad, maandcijfers 2020:

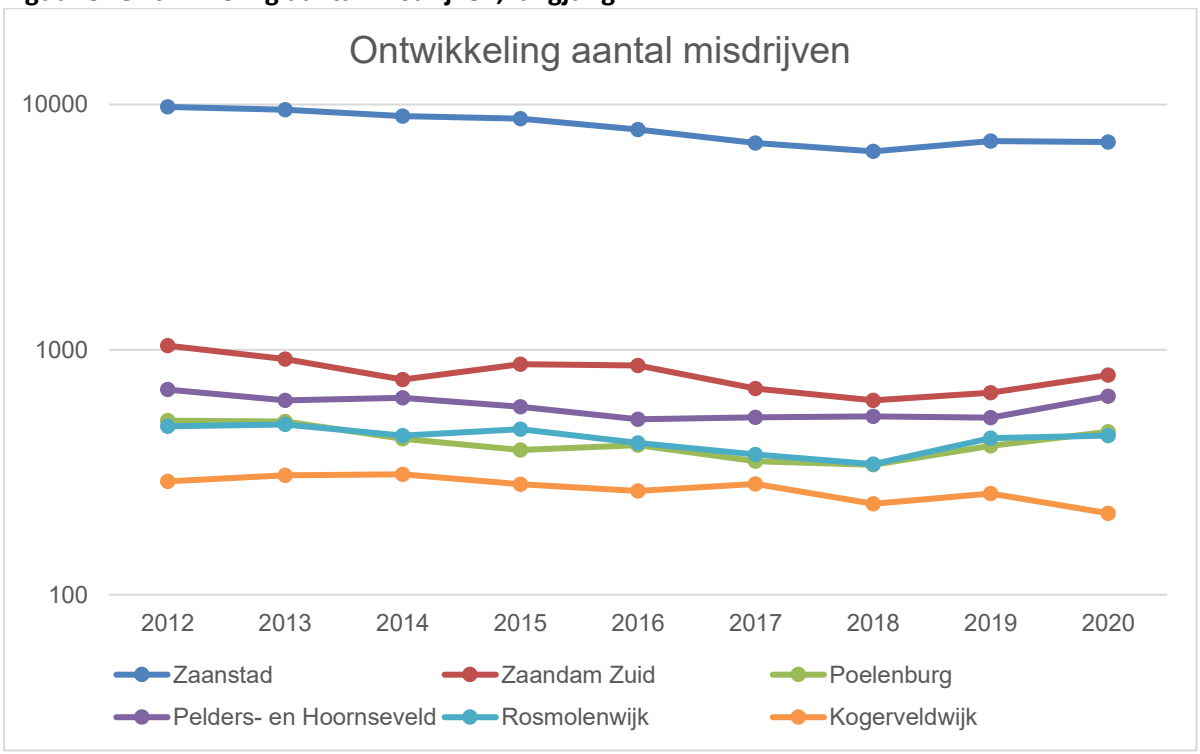
NB: januari betreft voor een groot deel administratieve correcties
Bron: dashboards gemeente Zaanstad

4 Criminaliteit

Cijfers van de politie laten het volgende zien:

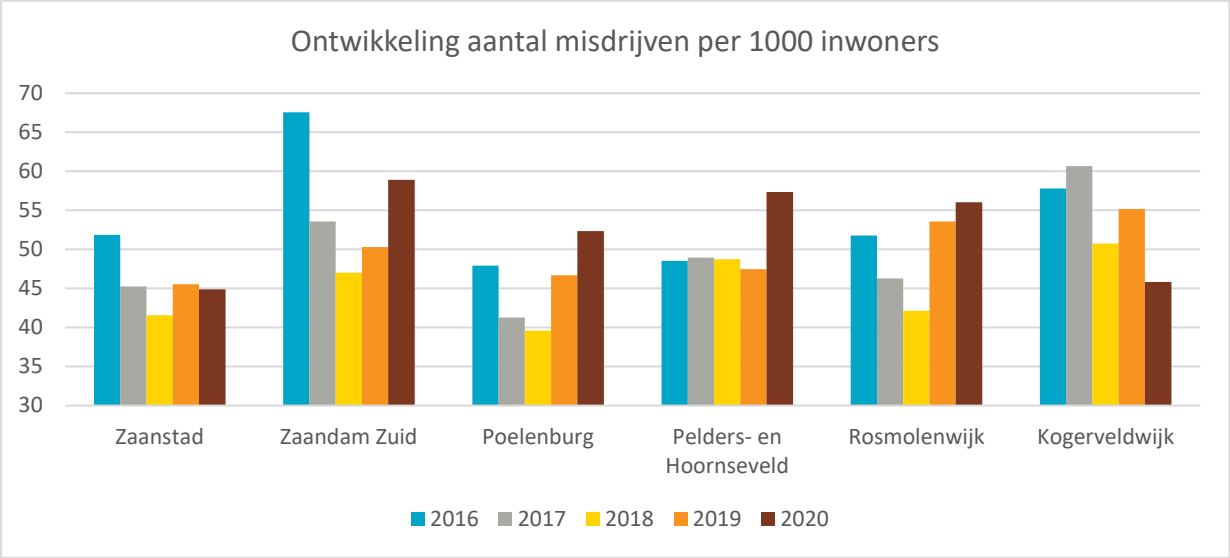
- De ontwikkeling van het aantal misdrijven in 2020 t.o.v. 2019 laat voor Zaanstad een lichte daling zien, maar dat geldt niet voor de meeste van de 5 wijken, waar juist een stijging te zien is (met uitzondering van de Kogerveldwijk). Zie figuur 5.
- Bij relatering aan het aantal inwoners is deze ontwikkeling nog duidelijker zichtbaar, zie figuur 6.
- De ontwikkeling van het geregistreerde overlast in 2020 t.o.v. 2019 laat voor Zaanstad een stijging zien, en datzelfde patroon is zichtbaar in de meeste van de 5 wijken, met uitzondering van Pelders/Hoornseveld. Zie figuur 7.
- Het aantal geregistreerde misdrijven laat in de loop van 2020 (maandcijfers) geen duidelijke trend zien (tabel 3).
- Het aantal registraties van overlast laat in de loop van 2020 (maandcijfers) geen duidelijke trend zien, anders dan een piek in april/mei (tabel 4).
- Interpretatie: de stijging in van 2019 op 2020 in misdrijven en overlast is aanwezig in de (meeste) vijf wijken, maar of er een relatie is met corona is nog moeilijk te zeggen:
    - Ten eerste laten maandcijfers over 2020 geen duidelijke trend zien (januari en februari, pre-corona, wijken niet erg af van de meeste andere maanden, met uitzondering van een piek in overlast in april/mei).
    - Ten tweede stijgt overlast in heel Zaanstad, niet alleen in de 5 wijken.
    - Ten derde zijn op overlast ook in sommige eerdere jaren stijgingen te zien.

Figuur 5: Ontwikkeling aantal misdrijven, langjarig

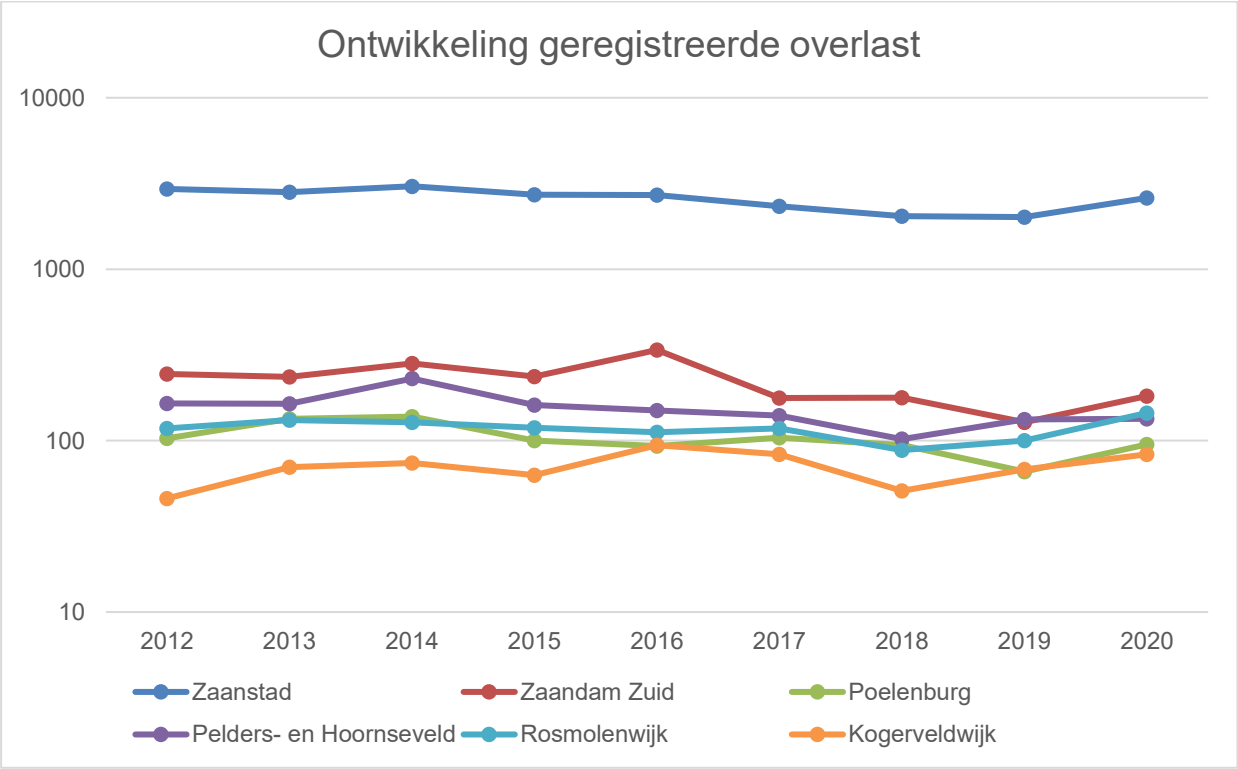
Bron: data.politie.nl, bewerking O&S Zaanstad

Figuur 6: Ontwikkeling aantal misdrijven per 1000 inwoners, langjarig

Bron: data.politie.nl, bewerking O&S Zaanstad

Figuur 7: Ontwikkeling geregistreerde overlast, langjarig

Bron: data.politie.nl, bewerking O&S Zaanstad

Tabel 3: geregistreerde misdrijven, 2020, maandcijfers

	jan	febr	maart	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Zaanstad	650	595	523	508	559	564	600	532	692	642	575	598
Wijk 11 Zaandam Zuid	62	58	49	58	61	58	57	56	147	64	54	63
Wijk 12 Poelenburg	51	24	54	29	32	32	36	26	42	51	42	44
Wijk 13 Pelders- en Hoornseveld	56	67	51	47	59	44	50	48	49	51	72	52
Wijk 14 Rosmolenwijk	31	54	39	39	36	32	37	33	43	35	39	28
Wijk 15 Kogerveldwijk	27	8	17	14	14	23	25	17	21	21	16	12

Bron:
https://data.politie.nl/#/Politie/nl/dataset/47022NED/table?dl=4BB13

Tabel 4: registraties overlast, 2020, maandcijfers

	jan	febr	maart	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Zaanstad	155	159	200	326	305	210	197	211	192	192	251	204
Wijk 11 Zaandam Zuid	11	12	14	19	24	16	16	20	16	11	8	15
Wijk 12 Poelenburg	7	4	12	13	14	2	3	3	4	9	15	9
Wijk 13 Pelders- en Hoornseveld	13	7	10	15	14	11	14	8	6	18	12	6
Wijk 14 Rosmolenwijk	3	8	6	19	27	11	13	9	9	7	23	10
Wijk 15 Kogerveldwijk	1	10	5	12	8	3	6	8	12	8	9	1

Bron:
https://data.politie.nl/#/Politie/nl/dataset/47024NED/table?dl=4BB16

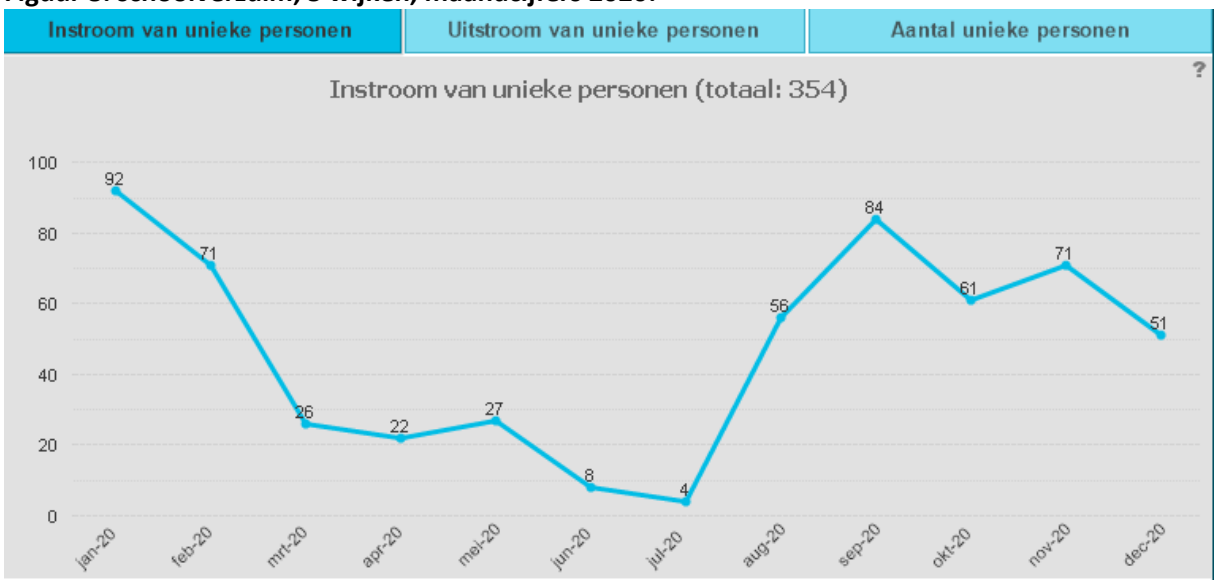
5 Schooluitval

Voor schooluitval is gekeken naar verzuimcijfers (voortijdig schoolverlaters is nu niet beschikbaar op wijkniveau). De verzuimcijfers laten het volgende zien (figuur 8 en 9):

- Voor zowel de 5 wijken als voor heel Zaanstad loopt het verzuim met ingang van de eerste lockdown flink terug, om na de zomer weer toe te nemen.
- In 2019 (niet als grafiek opgenomen) is ook een teruggang richting de zomer te zien, en een toename erna, maar niet met zo'n dergelijke plotselinge, snelle daling vanaf maart in 2020 tot de zomer.
- Het totaal aantal "verzuimers" ligt in 2020 duidelijk lager dan in 2019: voor de 5 wijken met 79%, voor heel Zaanstad met 65%.
- Interpretatie: het is nu niet te zeggen of deze daling "beter" of "slechter" is. Daar zijn meerdere oorzaken voor:
    - In maart en april waren scholen gesloten en was de leerplichtwet niet van kracht.
    - Een deel van de ouders hield kinderen thuis uit angst voor corona, hier is niet streng op gehandhaafd, mede op landelijk aangeven (OCW).
    - Na april zijn scholen weer rustig opgestart, waarbij ook coulantie is betracht in handhaving.
    - Zorgen over leerlingen zijn deels op een andere manier opgepakt dan binnen de reguliere leerplichtsystematiek, wat niet tot verzuimmeldingen heeft geleid (vooral weer contact zoeken met leerlingen). Signalen zijn dat deze aanpak meer is ingezet in de kwetsbare wijken.
    - Tot slot daalt het aantal leerlingen in Zaanstad al enkele jaren, wat als context ook invloed zal hebben.

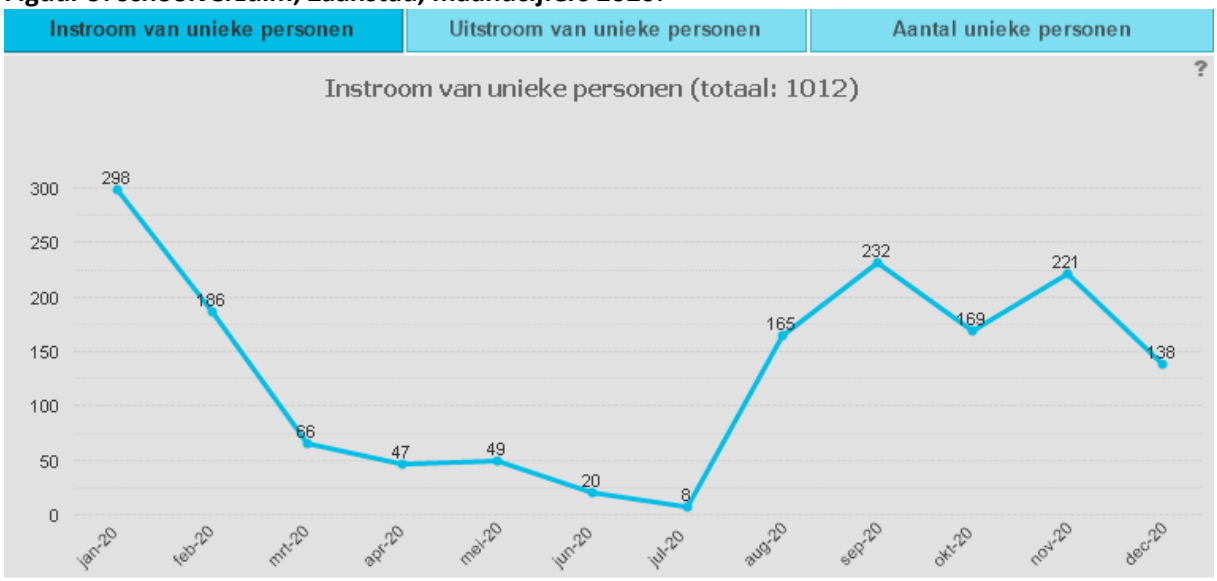
De werkelijke vraag is hier hoe het met leerlingen gaat en of ze leerachterstanden oplopen. Op wijkniveau is hier nu in cijfers nog niets over te zeggen.

Figuur 8: schoolverzuim, 5 wijken, maandcijfers 2020:

Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 9: schoolverzuim, Zaanstad, maandcijfers 2020:

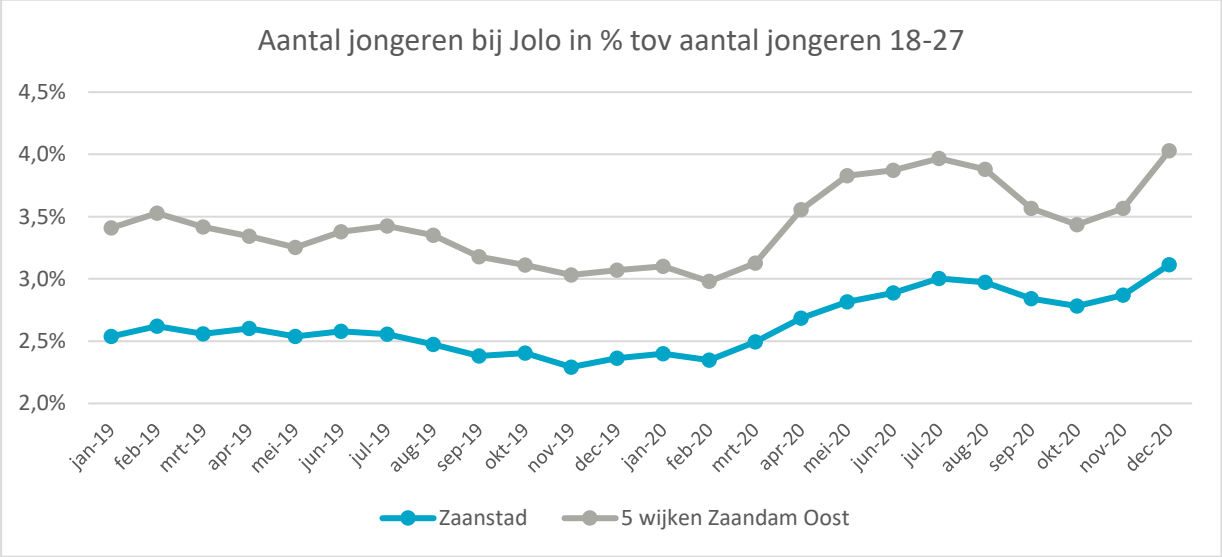
Bron: dashboards gemeente Zaanstad

6 Jongerenloket

Het Jongerenloket Zaanstreek is voor jongeren tot 27 jaar de plek voor vragen over leren, werken en inkomen. In cijfers omtrent het loket zien we het volgende:

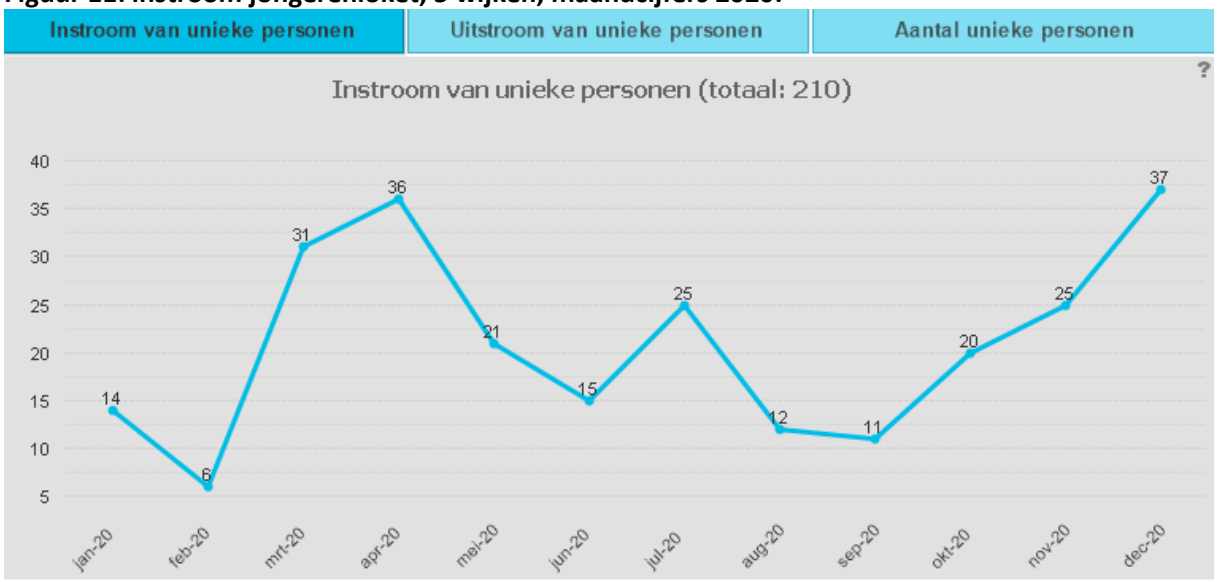
- Sowieso in de 5 wijken een hoger aandeel jongeren dat contact heeft met het jongerenloket, in elke periode (figuur 10).
- Een stijging van het aantal jongeren dat contact zoekt met het jongerenloket in de 5 wijken: van 118 in heel 2019 naar 210 in heel 2020 (78% meer, figuur 11).
- Een stijging van het aantal jongeren dat contact zoekt met het jongerenloket in heel Zaanstad: van 307 in heel 2019 naar 475 in heel 2020 (55% meer, figuur 12).
- Opvallend is dat het patroon van de grafieken 11 en 12 enigszins lijkt op dat van de aanvragen voor bijstandsuitkeringen: een piek in maart/april, dan een daling en vervolgens weer gestagere toename in de tweede helft van het jaar.

Figuur 10: percentage jongeren bij Jongerenloket

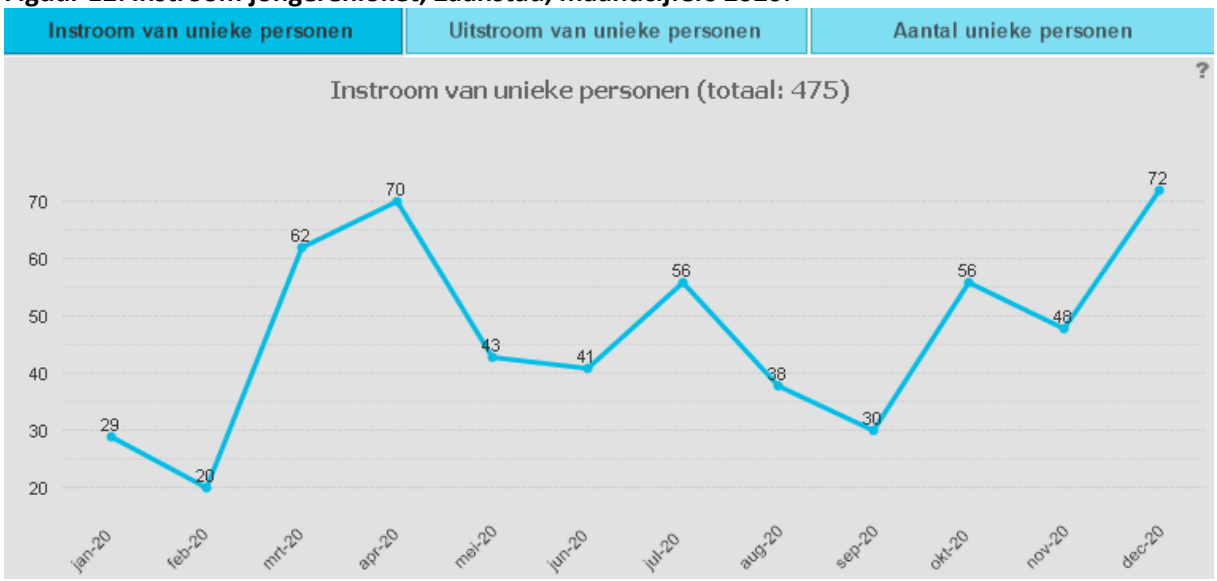
Bron: dashboards gemeente Zaanstad, bewerking O&S Zaanstad

Figuur 11: instroom jongerenloket, 5 wijken, maandcijfers 2020:

Bron: dashboards gemeente Zaanstad

Figuur 12: instroom jongerenloket, Zaanstad, maandcijfers 2020:

Bron: dashboards gemeente Zaanstad

7 Huisvesting

Op dit moment zijn geen cijfers bekend over 2020. Wel geven woningcorporaties Rochdale en Parteon de volgende kwalitatieve inschattingen mee:

De effecten van corona op onze huurders in genoemde wijken (Poelenburg/Peldersveld & Hoorneveld, Zaandam Zuid, Rosmolenwijk en Kogerveld) zijn niet anders dan in andere wijken. Rochdale en Parteon leveren maatwerk aan huurders die door de coronacrisis problemen ervaren als overlast, voldoen van de huur, eenzaamheid. Dit kunnen wij niet alleen, we werken hier samen met de gemeente, zorgpartijen en vrijwilligersorganisaties. Acties die wij in alle buurten ondernemen zijn:

Huurachterstanden
Huurders die door de coronacrisis in financiële problemen komen roepen wij op om dit zo snel mogelijk te melden. We gaan met huurders in gesprek, achterstanden die er zijn kunnen we met maatwerk minimaliseren en soms oplossen.
Huisuitzettingen
Er zijn geen extra huisuitzettingen door huurachterstand. We zien hier juist een trend in minder uitzettingen omdat huurders eerder hulp vragen, we maatwerk leveren en met de huurder zoeken naar een oplossing.
Overlast
Er is sprake van meer overlastmeldingen met name in hoogbouw. Bewoners zitten thuis en ervaren overlast van elkaar. De corporaties gaan met bewoners in gesprek en verwijzen in sommige situaties door naar organisaties als *Beterburen*. Vaak lukt het om overlastmeldingen telefonisch op te lossen.

De corporaties hebben i.s.m. de gemeente een grote groep oudere huurders en huurders in kwetsbare wijken telefonisch benaderd om te vragen hoe het gaat en of zij ondersteuning nodig hebben. Ook zorgen we ervoor dat wij in deze wijken meer zichtbaar en aanwezig zijn.

De corporaties hebben tot slot ook extra zorgen op vlakken die niet binnen hun directe taakveld liggen. Bijvoorbeeld krap wonende gezinnen, toename huiselijk geweld, vertraging op school vanwege thuisonderwijs en daarmee een toenemende tweedeling (kansenongelijkheid). Samen met partnerorganisaties voeren we het gesprek over mensen in deze kwetsbare situaties in Zaanstad en kijken we waar wij kunnen ondersteunen.